

পানী মেটেকা শিল্প

প্রশিক্ষণৰ হাতপুথি

“Pani Meteka Shilpa- Prashikshanar Hatputhi” - a handbook on water hyacinth craft, is published by NEDFi as a part of its initiative to promote sustainable livelihood in rural areas by using a weed which is menace in wetland areas.

©NEDFi -2017

Compiled by Ms. Karabi Dutta on behalf of NEDFi. who was awarded Junior Fellowship by Ministry of Culture, Govt. of India for her work on “Emergence of Water Hyacinth Craft in North East India and the Economic Status of the Rural Artisans”, a 2 year research project conducted during 2013-2015.

Legal Disclaimer:

This handbook is published for information and illustrative purpose only. The information contained are in good faith , neither NEDFi nor any other person associated with preparation of this booklet give any guarantee , nor accept any liability as a result of reliance upon the content.

Printed at : S. S. Graphics, www.ssgpress.co.in

পানী মেটেকাৰ বিষয়ে জানো আহক

মাত্ৰ কেইটামান বছৰৰ আগলৈকে অনাদৃত আৰু অৱহেলিত হৈ থকা, কৃষক আৰু মৎস্যপালকৰ বাবে সমস্যাৰ সৃষ্টিকাৰী জলজ অপতৃণ পানী মেটেকা হৈছে হস্তশিল্পৰ ক্ষেত্ৰত নৱতম সংযোজন। সম্প্ৰতি অসম বা উত্তৰ পূৰ্বাঞ্চলৰেই নহয়, সমগ্ৰ ভাৰতবৰ্ষৰ হস্তশিল্পৰ ক্ষেত্ৰতেই পানী মেটেকাই এক অৰ্থনৈতিক বিপ্লৱৰ সূচনা কৰিছে।

অসম বা উত্তৰ পূৰ্বাঞ্চলত পূৰ্বৰে পৰা বাঁহ-বেতৰ লগতে বিভিন্ন তৃণ হস্তশিল্পত ব্যৱহৃত হৈ আহিছে। উদাহৰণ স্বৰূপে, বিৰিণাৰপৰা তৈয়াৰ কৰা কঠ, কুঁহিলাৰ বিভিন্ন পুতলা বা ফুল, মণিপুৰৰ কউনা (kauna) ৰ পৰা তৈয়াৰ কৰা বাস্কেট আদিৰ কথা উল্লেখ কৰিব

পাৰি। কিন্তু অসম তথা উত্তৰ পূৰ্বাঞ্চলৰ বিভিন্ন স্থানত পৰ্যাপ্ত পৰিমাণে পোৱা পানী মেটেকা হস্তশিল্পত ব্যৱহৃত হ'বলৈ লোৱাৰ লগে লগে একাংশ হস্তশিল্পীৰ সমুখত মুকলি হৈ পৰিল সম্ভাৱনাৰ নতুন দুৱাৰ। পানী মেটেকাৰ পৰাও যে সুন্দৰ সুন্দৰ সামগ্ৰী তৈয়াৰ কৰিব পাৰি সেয়া প্ৰথমে হস্তশিল্পীসকলে কল্পনাই কৰিব পৰা নাছিল, তেওঁলোকৰ বাবে সেয়া আছিল আশ্চৰ্য। কিন্তু সম্পূৰ্ণ বিনামূলীয়াকৈ পাব পৰা আৰু অভিনৱ এই শিল্পৰ প্ৰতি হস্তশিল্পীসকলে সহজেই আকৰ্ষিত হ'ল। হস্তশিল্পৰ কেঁচামাল হিচাবে পানী মেটেকা ব্যৱহৃত হ'বলৈ লোৱাৰে পৰা এই শিল্পৰ সৈতে জড়িত শিল্পীসকলে পানী মেটেকাৰ পৰা বিভিন্ন ধৰণৰ বেগ, বাস্কেট, টুপী, মেট, লেম্প শ্বেড, চকী-মেজ আনকি গহনা আৰু পোছাকো তৈয়াৰ কৰি উলিয়াইছে। বাঁহ-বেত আৰু মৰাপাটৰ বিকল্প কেঁচা সামগ্ৰী হিচাপে পানী মেটেকাৰ দৰে বিনা খৰচতে পাব পৰা এক বিকল্প কেঁচা সামগ্ৰীৰ উদ্ভাৱন আৰু হস্তশিল্পীসকলে তাৰ সহায়ত সুন্দৰ সুন্দৰ সামগ্ৰী তৈয়াৰ কৰি ব্যৱসায়িকভাৱে সফল হোৱাটো দেশৰ হস্তশিল্পৰ ইতিহাসত এটি লেখত ল'বলগীয়া ঘটনা বুলি ক'লেও বঢ়াই কোৱা নহয়।

পানী মেটেকাৰ বৈজ্ঞানিক নাম হ'ল ইক'ৰ্নিয়া ক্ৰাচিপিছ- (Eichhornia Crassipes)। ভাৰতৰ চুবুৰীয়া দেশ থাইলেণ্ডত বহু বছৰৰ আগৰ পৰাই পানী মেটেকাৰে আটক ধুনীয়া বেগ, টুপী আদিৰ উপৰিও চকী-মেজ আদি বিভিন্ন আচৰাৰ তৈয়াৰ কৰি থকা হৈছে যদিও ভাৰতৰ হস্তশিল্পৰ ক্ষেত্ৰত ইয়াৰ ব্যৱহাৰ বৰকৈ হোৱা নাছিল।

অসম তথা উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ লগতে সমগ্ৰ ভাৰততে পানী মেটেকাৰ হস্তশিল্পক জনপ্ৰিয় কৰাৰ কাৰ্যত আগভাগ লৈছে উত্তৰ পূব বিকাশ আৰু বিত্তীয় নিগমে (নৰ্থ ইষ্টাৰ্ণ ডেভেলপমেণ্ট ফাইনেচ কৰ্পৰেচন লিমিটেড, চমুকৈ নেড্‌ফি)। উল্লেখযোগ্য যে পানী মেটেকা শিল্পক জনপ্ৰিয় কৰাৰ উদ্দেশ্যে ২০০৮ চনৰ আগষ্ট মাহত নেড্‌ফিয়ে প্ৰথমখন কৰ্মশালা অনুষ্ঠিত কৰিছিল। এই কৰ্মশালাত শিল্পীসকলে পানী মেটেকাক সহজে আদৰি লোৱাত আৰু উৎপাদিত সামগ্ৰীসমূহে গ্ৰাহকসকলক আকৰ্ষণ কৰিব পৰাত নেড্‌ফিয়ে পৰৱৰ্তী পৰ্যায়ত বিভিন্ন প্ৰশিক্ষণ কাৰ্যসূচীৰ আয়োজন কৰে আৰু উৎপাদিত সামগ্ৰী বিক্ৰীৰ ক্ষেত্ৰতো নানা ধৰণৰ পদক্ষেপ হাতত লয়। সম্প্ৰতি এই অঞ্চলত উৎপাদিত পানী মেটেকাৰ বিভিন্ন সামগ্ৰীয়ে দেশ-বিদেশ উভয়তে জনপ্ৰিয়তা অৰ্জন কৰিবলৈ সক্ষম হৈছে।

তলত সন্নিবিষ্ট কৰা চিত্ৰৰ সহায়ত নেড্‌ফিয়ে হাতত লোৱা পানী মেটেকা শিল্পৰ ক্ৰমবৰ্দ্ধমান বিকাশ আৰু ইয়াৰ অগ্ৰগতি সম্পৰ্কে প্ৰশিক্ষাৰ্থীসকল অৱগত হ'ব পাৰিব :

পানী মেটেকাৰ জনপ্ৰিয়তাৰ কাৰণ :

হস্তশিল্পত নিয়োজিত শিল্পীসকলে বিভিন্ন কাৰণত পানী মেটেকাক আদৰি লৈছে। তাৰ ভিতৰত তলৰ কাৰণসমূহেই প্ৰধান :

- ক) পানী মেটেকা অতি সহজে, বিনামূলীয়াকৈ আৰু অপৰ্যাপ্ত পৰিমাণে পোৱা যায়।
- খ) বাঁহ-বেতৰ সামগ্ৰী সজাৰ ক্ষেত্ৰত থকা দক্ষতাই পানী মেটেকা শিল্পত সহায় কৰে।

- গ) পানী মেটেকা আঁতৰাই দিলে জলাশয়সমূহ পৰিষ্কাৰ হৈ পৰে।
- ঘ) পৰিৱেশ-অনুকূল (Eco-friendly) আৰু একেবাৰে নতুন হোৱা হেতুকে পানী মেটেকাৰ সামগ্ৰীৰ জনপ্ৰিয়তা গ্ৰাহকৰ মাজত বেছি।
- ঙ) পানী মেটেকা শিল্পৰ সৈতে জড়িত শিল্পীসকলৰ অধিকাংশই হ'ল মহিলা আৰু এওঁলোক ঘাইকৈ গ্ৰামাঞ্চলৰ। এই মহিলাসকলৰ বহুতেই দৈনন্দিন ঘৰুৱা কামৰ মাজতেই আজৰি পৰত পানী মেটেকাৰ পৰা বিভিন্ন সামগ্ৰী প্ৰস্তুত কৰি মাহেকত দুহেজাৰৰ পৰা পাঁচ হেজাৰলৈকে ধন উপাৰ্জন কৰিবলৈ সক্ষম হোৱা দেখা হৈছে। অৰ্থাৎ, এই শিল্পই মহিলাৰ সবলীকৰণৰ দিশতো বৰঙণি যোগাইছে।

পানী মেটেকা শিল্পৰ উল্লেখনীয় দিশ :

- ক) ই আপদক সম্পদলৈ ৰূপান্তৰিত কৰিছে। পানী মেটেকাৰ দৰে এবিধ আপদীয়া জলজ তৃণ উপাৰ্জনৰ আহিলা হিচাপে ব্যৱহৃত হোৱাটো এই শিল্পৰ অন্যতম উল্লেখনীয় দিশ।
- খ) পানী মেটেকা থকা জলাশয়ৰ পানী অতি সহজে বাষ্পীভূত হয় আৰু সেয়ে জলাশয়ৰ পৰা পানী মেটেকা আঁতৰালে ভূ-পৃষ্ঠৰ পানী সংৰক্ষিত হয়।
- গ) উভৈনদীকৈ পোৱা যায় বাবে কেঁচামালৰ ব্যয় প্ৰায় শূণ্য।
- ঘ) এই শিল্পই কেৱল শিল্পীসকলকেই যে লাভাৱান্বিত কৰে তেনে নহয়। পানী মেটেকা থকা পুখুৰীৰ গৰাকীসকলো ইয়াৰ দ্বাৰা লাভাৱান্বিত হয়, কিয়নো ধন ব্যয় নকৰাকৈয়ে তেওঁ পুখুৰীৰ পৰা পানী মেটেকা আঁতৰাবলৈ সক্ষম হয়।
- ঙ) কেৱল পানী মেটেকাৰ দক্ষ শিল্পীসকলেই নহয়, আন বহু লোকেও এই শিল্পৰ সৈতে জড়িত হৈ ধন উপাৰ্জন কৰিব পাৰে। উদাহৰণ স্বৰূপে, এই শিল্পৰ লগত জড়িত অদক্ষ লোকসকলে মেটেকাৰ ঠাৰি সংগ্ৰহ কৰি প্ৰতি কিলোগ্ৰাম শুকান ঠাৰিত চল্লিশৰ পৰা পঞ্চাশ টকালৈকে পাব পাৰে। অৰ্দ্ধদক্ষ শিল্পীসকলে মেটেকাৰ বিভিন্ন ধৰণৰ ৰচী আৰু বেণী গুঠি প্ৰতি মিটাৰত এটকাৰ পৰা পাঁচ টকালৈকে অৰ্জন কৰিব পাৰে। দক্ষ শিল্পীসকলে এনে ৰচী আৰু বেণী ব্যৱহাৰ কৰি বিভিন্ন মূল্যৰ সামগ্ৰী তৈয়াৰ কৰিব পাৰে। এনে সামগ্ৰীৰ মূল্য পঞ্চাশ টকাৰ পৰা পাঁচশ টকালৈকে হ'ব পাৰে। আনহাতে, অতি দক্ষ শিল্পীসকলে তৈয়াৰ কৰি উলিওৱা মিহি কামৰ সামগ্ৰীসমূহৰ মূল্য তিনি হেজাৰ টকা পৰ্যন্ত হ'ব পাৰে আৰু চোফা চেটৰ মূল্য পোন্ধৰৰ পৰা বিশ হেজাৰ পৰ্যন্ত হ'ব পাৰে।

কেঁচা সামগ্ৰী কিদৰে প্ৰস্তুত কৰিব :

পানী মেটেকা শিল্পৰ বাবে পানী মেটেকাৰ ঠাৰিবোৰ ব্যৱহাৰ কৰা হয়। দীঘল দীঘল ঠাৰিবোৰ কাটি আনি সম্পূৰ্ণৰূপে শুকুৱাই লোৱাৰ পাছতহে সেইবোৰ ব্যৱহাৰৰ উপযোগী হয়।

জুলাই মাহৰ পৰা অক্টোবৰ মাহৰ ভিতৰৰ সময়ছোৱাই হৈছে মেটেকা ঠাৰি সংগ্ৰহৰ উত্তম সময়। বাৰিষাৰ এইখিনি সময়তে মেটেকা থকা জলাশয়বোৰ পানীৰে ভৰি পৰে আৰু গছবোৰ লহপহকৈ বাঢ়ে। অক্টোবৰ মাহৰ পাছৰে পৰা লাহে লাহে পানী শুকাবলৈ লয় আৰু মেটেকাৰ শিপা গৈ মাটিত লাগে আৰু ইয়াৰ ঠাৰিবোৰত ক'লা ক'লা দাগ পৰিবলৈ আৰম্ভ কৰে।

হস্তশিল্পৰ বাবে পানী মেটেকাৰ ঠাৰি সংগ্ৰহ কৰোতে তলৰ কথাকেইটালৈ মন দিব লাগে :

- ◆ সম্পূৰ্ণ পুৰঠ মেটেকা ঠাৰিহে নিৰ্বাচন কৰিব লাগে। পুৰঠ ঠাৰি ব্যৱহাৰ কৰি সাজি উলিওৱা সামগ্ৰীসমূহ বেছি দিনলৈ ভালে থাকে।
- ◆ ঠাৰি সংগ্ৰহ কৰা গছবোৰৰ শিপাই মাটি স্পৰ্শ কৰিব নালাগে।
- ◆ ঠাৰিবোৰ কমেও দুফুট দীঘল হোৱাটো বাঞ্ছনীয়। দীঘল মেটেকাৰে শিল্পকৰ্ম কৰোতে মাজত জোৰা কমকৈ পৰে আৰু কামবোৰ নিখুঁত হয়।
- ◆ ক'লা দাগ থকা ঠাৰি কেতিয়াও সংগ্ৰহ কৰিব নালাগে। দাগ থকা ঠাৰিবোৰ শুকুৱাই লোৱাৰ পাছতো তাৰ দাগবোৰ বৈ যায় আৰু তেনে মেটেকাৰে তৈয়াৰী সামগ্ৰীতো সেই দাগবোৰ দেখিবলৈ পোৱা যায়।
- ◆ ঠাৰিবোৰ কোনো ক্ষতি-খুন নথকা হ'ব লাগে।
- ◆ পানীৰ পৰা মেটেকা সংগ্ৰহ কৰাৰ পাছত তাৰ পাত আৰু শিপা কাটি পেলোৱা হয় আৰু পুৰঠ, দীঘলীয়া, নিখুঁত ঠাৰিবোৰ সাৱধানে, নভঙাকৈ সংগ্ৰহ কৰা হয়।

- ◆ সংগৃহীত ঠাৰিবোৰ কাপোৰ ধোৱা পাউদাৰ আৰু পানীৰে ভালদৰে ধুই পেলাব লাগে। মেটেকাৰে তৈয়াৰী সামগ্ৰীসমূহৰ অধিকাংশই বিভিন্ন ঘৰুৱা কামত ব্যৱহাৰ কৰা হয় আৰু সেইবোৰ মানুহৰ ছালৰ সংস্পৰ্শলৈ আহে। সেয়ে সংগৃহীত মেটেকাৰ পৰিষ্কাৰ-পৰিচ্ছন্নতাৰ বিষয়টো গুৰুত্ব সহকাৰে লোৱা উচিত।
- ◆ ধুই পেলোৱাৰ পাছত ঠাৰিবোৰ ভালদৰে ৰ'দত শুকুৱাই ল'ব লাগে।

মেটেকাৰ ঠাৰিবোৰ শুকাওতে তলৰ কথা কেইটালৈ মন দিয়া উচিত-

- ◆ ঠাৰিবোৰ সম্পূৰ্ণকৈ শুকোৱাৰ পাছতহে সেইবোৰ হস্তশিল্পৰ বাবে ব্যৱহাৰ কৰিব লাগে। ভালদৰে শুকাবলৈ সাত-আঠদিনৰ পৰা দহ-বাৰ দিন পৰ্যন্ত লাগিব পাৰে। কেঁচা ঠাৰিবোৰ শুকাবলৈ কেইদিন লাগিব সেয়া ৰ'দৰ প্ৰখৰতাৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ কৰে।
- ◆ শুকোৱাৰ সময়ত ঠাৰিবোৰৰ দুয়োফাল ভালদৰে শুকোৱাৰ প্ৰতি লক্ষ্য ৰাখিব লাগে আৰু প্ৰয়োজন অনুসৰি মাজে-সময়ে ঠাৰিবোৰ লৰাই থাকিব লাগে।
- ◆ শুকোৱাৰ সময়ত ঠাৰিবোৰ যাতে পানী, বৰষুণ, নিয়ৰ বা কুঁৱলী, বালি-মাটি আদিৰ সংস্পৰ্শলৈ নাহে তাৰ প্ৰতি লক্ষ্য ৰখা উচিত।
- ◆ সন্ধিয়া মেটেকাৰ ঠাৰিবোৰ চপাই থোৱা উচিত। তেনে কৰিলে ঠাৰিবোৰত নিয়ৰ বা কুঁৱলী নপৰে।
- ◆ মাটিত শুকাবলৈ দিলে মেটেকাৰ ঠাৰিবোৰত বালি, মাটি আদি লগাৰ আশংকা থাকে। সেয়ে ঠাৰিবোৰ বাঁহৰ চাৰি, বাঁহৰ চাং বা প্লাষ্টিকৰ ওপৰত শুকাবলৈ দিব লাগে। কোনো কোনোৱে মেটেকাৰ ঠাৰিবোৰ বাঁহৰ জেওৰাৰ ওপৰত দিও শুকুৱায়।
- ◆ সম্পূৰ্ণকৈ শুকোৱাৰ পাছত সেউজীয়া ঠাৰিবোৰে সোণোৱালী বৰণ লয়। সেউজীয়া ৰংটো একেবাৰে নোহোৱা হৈ ঠাৰিবোৰ সোণোৱালী বৰণীয়া হোৱালৈকে মেটেকাৰ ঠাৰিবোৰ শুকাব লাগে।

শুকান মেটেকাৰ সংৰক্ষণ :

বছৰটোৰ সকলো সময়তে পুৰঠ মেটেকা পোৱা নাযায় বাবে প্ৰয়োজনীয় মেটেকাখিনি সময়মতে সংগ্ৰহ কৰি ভালদৰে শুকাই লৈ উপযুক্ত ধৰণে সংৰক্ষণ কৰিব লাগে। ভালদৰে শুকাই থ'লেও কেতিয়াবা জলবায়ুৰ আৰ্দ্ৰতাৰ বাবে ভেঁকুৰ লাগি মেটেকাবোৰ নষ্ট হ'ব পাৰে। সেইবাবে শুকান মেটেকাবোৰ প্লাষ্টিকৰ পেকেটত ভৰাই থোৱা উচিত। গাঁও অঞ্চলত কেঁচা মজিয়াৰ সংস্পৰ্শলৈ নহাকৈ ৰাখিবৰ বাবে মেটেকাৰ এনে পেকেটবোৰ চিলিঙৰ পৰা ওলোমাই থোৱাও দেখা যায়।

পানী মেটেকাৰ ব্যৱহাৰ :

হস্তশিল্পত পানী মেটেকা কেইবা প্ৰকাৰে ব্যৱহৃত হয়।

- ক) গোটে গোটে ব্যৱহাৰ কৰা : ডাণ্ডবিন, ডাঙৰ বাস্কেট, মহিলাৰ বিভিন্ন ধৰণৰ বেগ আদি বনাবৰ বাবে শুকান মেটেকাৰ ঠাৰিবোৰ গোটে গোটে ব্যৱহাৰ কৰা হয়। অৱশ্যে গোটা ঠাৰিবোৰৰ গুৰিৰ অংশ বেছি ডাঙৰ হোৱা বাবে ইয়াৰ কিছু অংশ কেঁচীৰে দীঘলে দীঘলে সমানকৈ কাটি লোৱা হয়।
- খ) ফালি লৈ ব্যৱহাৰ কৰা : ফাইল ক'ভাৰ, পেন ষ্টেণ্ড আদি বনাবৰ বাবে মেটেকাৰ শুকান ঠাৰিবোৰ ফালি লোৱা হয়। আনহাতে, মেটেকাৰ সামগ্ৰী বনাওতে ব্যৱহাৰ কৰা ফ্ৰেম আদিৰ কোনো অংশ ওলাই থাকিলে তেনে অংশ ঢাকিবৰ বাবে মেটেকাৰ ঠাৰি ফালি লৈ ভিতৰৰ অংশখিনি আঁতৰাই ঠাৰিডাল পাতল কৰি লোৱা হয়। বাঁহ-বেত বা লোহাৰ ফ্ৰেমৰ ওলাই থকা অংশ ঢাকিবৰ বাবে এনে মেটেকা ব্যৱহাৰ কৰা হয়। এনে পাতল মেটেকাত আঠা লগাবলৈও সহজ হয়।
- গ) গোটা মেটেকাৰ বিভিন্ন ধৰণৰ বেণী : চকী, মেজ আদিকে ধৰি মেটেকাৰ বিভিন্ন ধৰণৰ আচবাব, বেগ, বাস্কেট আদি সাজিবৰ বাবে শুকান মেটেকাৰ গোটা ঠাৰিবোৰৰ সহায়ত বিভিন্ন ধৰণৰ আৰু বিভিন্ন আকাৰৰ বেণী ব্যৱহাৰ কৰা হয়। এনে বেণী আনকি বেগৰ হেণ্ডেল হিচাপেও ব্যৱহৃত হয়।
- ঘ) ফালি লোৱা মেটেকাৰ বিভিন্ন ধৰণৰ বেণী : বিভিন্ন ধৰণৰ বেগ আদি সাজিবৰ বাবে শুকান মেটেকাৰ ঠাৰিবোৰ ফালি লৈ কিছু সৰু আকাৰৰ আৰু বিভিন্ন আৰ্হিৰ বেণী তৈয়াৰ কৰা হয়।

৬) মেটেকাৰ মিহি ৰচী : সাধাৰণতে মহিলাৰ বিভিন্ন ধৰণৰ বেগ, টুপী, লেম্প শ্বেড আদিত সূক্ষ্ম কাম কৰাৰ বাবে মেটেকাৰ মিহি ৰচী ব্যৱহাৰ কৰা হয়। এনে ৰচী বনাবৰ বাবে মেটেকাৰ ঠাৰিবোৰ বেজীৰ সহায়ত প্ৰয়োজনীয় আকাৰত ফালি লোৱা হয়। মেটেকাৰ ৰচী বনাওতে আৰু তেনে ৰচী হস্তশিল্পত ব্যৱহাৰ কৰোতে যথেষ্ট সময়ৰ প্ৰয়োজন হয়। অৱশ্যে ৰছীৰে বনোৱা কামবোৰ মিহি হয় বাবে তাৰ বিনিময়ত হস্তশিল্পীসকলে উৎপাদিত সামগ্ৰীৰ অধিক মূল্য লাভ কৰে। উদাহৰণ স্বৰূপে, মেটেকাৰ মিহি ৰচীৰে বনোৱা একোখন বেগৰ মূল্য এহেজাৰৰ পৰা দুহেজাৰ টকা পৰ্যন্ত হ'ব পাৰে।

পানী মেটেকা শিল্পত ব্যৱহৃত আহিলা আৰু যন্ত্ৰ-পাতি :

পানী মেটেকা শিল্পত ব্যৱহৃত বেছিভাগ আহিলাতে বিজুলী শক্তিৰ প্ৰয়োজন নহয়। হাতেৰে ব্যৱহাৰ কৰিব পৰা সাধাৰণ সঁজুলি কিছুমানহে এই শিল্পত ব্যৱহৃত হয়। সেয়ে বিজুলী সংযোগ নথকা গাওঁ অঞ্চলৰ শিল্পীসকলেও সহজেই এনেবোৰ আহিলা ব্যৱহাৰ কৰিব পাৰে। পানী মেটেকা শিল্পত ব্যৱহৃত তেনে কিছুমান সৰল আহিলাৰ বিষয়ে তলত উল্লেখ কৰা হ'ল-

- ◆ থাৰ্মক'ল : সাঁচ তৈয়াৰ কৰাৰ বাবে ব্যৱহৃত হয়।
- ◆ চাৰ্ট পেপাৰ : থাৰ্মক'লৰ সাঁচ তৈয়াৰ কৰিবৰ বাবে ব্যৱহৃত হয়।
- ◆ ব্ৰাউন টেপ : থাৰ্মক'লৰ সাঁচ তৈয়াৰ কৰিবৰ বাবে বহল আকাৰৰ ব্ৰাউন টেপ ব্যৱহাৰ কৰা হয়।
- ◆ আঠা : থাৰ্মক'লৰ সাঁচ তৈয়াৰ কৰোতে তাৰ টুকুৰাবোৰ জোৰা লগাবৰ বাবে আঠা ব্যৱহাৰ কৰা হয়।
- ◆ বেজি : বেগ আদি চিলাই কৰিবৰ বাবে বিভিন্ন আকাৰৰ বেজি ব্যৱহাৰ কৰা হয়।
- ◆ সূতা : মেটেকাৰে তৈয়াৰী বিভিন্ন সামগ্ৰী চিলোৱাৰ বাবে সাধাৰণতে নাইলনৰ ৰং বিহীন সূতা আৰু বেগ আদিৰ ভিতৰৰ কাপোৰ লগাবৰ বাবে কপাহী সূতা ব্যৱহাৰ কৰা হয়।
- ◆ স্কেল : জোখ-মাপৰ বাবে স্কেল ব্যৱহাৰ কৰা হয়। অৱশ্যে মেট আদি বনাওতে মেটেকাৰ ঠাৰিবোৰ বেঁকা নোহোৱাকৈ ৰাখিবৰ বাবেও বহু শিল্পীয়ে স্কেলৰ ব্যৱহাৰ কৰে।
- ◆ জোখ লোৱা ফিটা : দৰ্জীয়ে জোখ লোৱাৰ বাবে ব্যৱহাৰ কৰা ফিটাও জোখ-মাপৰ বাবে ব্যৱহৃত হয়।
- ◆ কাটাৰ : থাৰ্মক'লৰ সাঁচ বনোৱা আৰু প্ৰস্তুত কৰা সামগ্ৰীৰ পৰা ওলাই থকা আঁহ আদি কটাৰ বাবে কাটাৰ ব্যৱহাৰ কৰা হয়।

- ♦ হাতুৰী : পানী মেটেকাৰ বিভিন্ন আচৰাৰ যেনে চকী, মেজ আদিৰ বাবে প্ৰয়োজনীয় ফ্ৰেম বনাওতে হাতুৰী ব্যৱহাৰ কৰা হয়।
- ♦ পাৰ্ল হেড পিন : পাৰ্ল হেড পিন বা মূৰত একোটাকৈ মণি লগোৱা আলপিনবোৰ থাৰ্মক'লৰ সাঁচৰ সহায়ত বনোৱা সামগ্ৰীত ব্যৱহৃত হয়।
- ♦ চেণ্ড পেপাৰ বা চিৰিচ কাকত : থাৰ্মক'লৰ সাঁচবোৰ নিমজ কৰাৰ বাবে বা চেণ্ড পেপাৰ বা চিৰিচ কাকত ব্যৱহাৰ কৰা হয়।
- ♦ হেকশ্ব ব্লড : বাঁহ-বেতৰ ফ্ৰেম সাজিবৰ বাবে হেকশ্ব ব্লড ব্যৱহাৰ কৰা হয়।
- ♦ ব্ৰাছ : বেগ, বাস্কেট আদি সাজি উলিওৱাৰ পাছত সেইবোৰত বাৰ্ণিছ লগাবৰ বাবে ব্ৰাছৰ প্ৰয়োজন হয়।

		
Scissor	Measuring tape	Cutter
		
Needle	Plier	Hand sprayer
		
Pearl head pin	Hole punch	Hack Saw Blade
		
	Rivet fixing tools	

- ◆ স্প্ৰেয়াৰ : পানী মেটেকাৰ শুকান ঠাৰিবোৰ চেপেটা কৰাৰ সময়ত স্প্ৰেয়াৰৰ সহায়ত পানী ছটিয়াই দিয়া হয়।

তদুপৰি, মেটেকাৰে বেগ, বেণী আদি গুঠাৰ সময়ত মেটেকা কোমল কৰিবলৈও স্প্ৰেয়াৰৰ সহায়ত পানী ছটিওৱা হয়।

চেইন : বিভিন্ন ধৰণৰ বেগত লগোৱাৰ বাবে চেইনৰ প্ৰয়োজন হয়।

চামৰা : চামৰাৰে বিভিন্ন ধৰণৰ বেগৰ বেল্ট বা হেঙেল বনোৱা হয়।

ৰং : পানীমেটেকাৰ সামগ্ৰীবোৰ আকৰ্ষণীয় আৰু ৰংচঙীয়া কৰিবৰ বাবে ৰঙৰ ব্যৱহাৰ হয়।

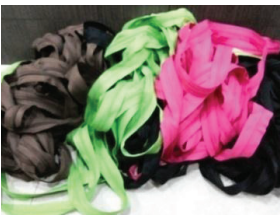
বিভিন্ন বাচন : ৰং কৰাৰ সময়ত চচপেন, কেৰাহী, মগ আদি ব্যৱহাৰ কৰা হয়।

ওপৰত উল্লেখ কৰা সামগ্ৰীসমূহৰ ভিতৰত ভিতৰত কেঁচি, স্কেল আৰু ছুৰি (cutter) প্ৰতিজন হস্তশিল্পীৰ বাবেই অপৰিহাৰ্য। একাংশ শিল্পীয়ে কেঁচিখন মেটেকাৰ ঠাৰিবোৰ সমানকৈ কাটিবলৈ ব্যৱহাৰ কৰাৰ উপৰিও ইয়াৰ ভেটা ফালটো মেটেকাৰ ঠাৰিবোৰ চেপেটা কৰিবলৈ ব্যৱহাৰ কৰে।

পানী মেটেকা শিল্পত ব্যৱহৃত অন্যান্য সা-সৰঞ্জাম (accessories) :

ওপৰত উল্লেখ কৰা সামগ্ৰীসমূহৰ বাদেও মেটেকাৰে তৈয়াৰী সামগ্ৰীবোৰ ব্যৱহাৰৰ অধিক উপযোগী কৰা, দেখাত ধুনীয়া কৰা বা সুবিধাজনক কৰাৰ বাবে বিভিন্ন সা-সৰঞ্জাম (accessories) যেনে- মণি, হেঙেল, বুটাম, চেইন, লেচ আদি আদি নানা ধৰণৰ সামগ্ৰী ব্যৱহাৰ কৰা হয়। এনে সা-সৰঞ্জাম দুই প্ৰকাৰৰ হ'ব পাৰে-

- ক) বজাৰত পোৱা পূৰ্ব-প্ৰস্তুত সামগ্ৰী
- খ) হস্তশিল্পীয়ে স্থানীয়ভাৱে নিজাকৈ প্ৰস্তুত কৰা সামগ্ৰী

পানীমেটেকাৰ ঠাৰি চেপেটা কৰা মেচিন (Flattening Machine)

পানী মেটেকাৰ ঠাৰিবোৰ চেপেটা কৰাৰ বাবে এটা যন্ত্ৰ (Flattening Machine) ব্যৱহাৰ কৰা হয়। ২০০৯-১০ চনৰ পৰাই হস্তশিল্পীসকলে মেটেকাৰ ঠাৰি চেপেটা কৰা এই মেচিনটো ব্যৱহাৰ কৰি আহিছে। যন্ত্ৰটোত থকা সৰু, গধুৰ ৰোলাৰ দুটাৰ মাজেৰে মেটেকাৰ ঠাৰিবোৰ ভৰাই দি যন্ত্ৰটোত সংলগ্ন হেণ্ডেলডাল ঘূৰাই দিলে ঠাৰিবোৰ চেপেটা হৈ ওলাই আহে। চেপেটা কৰিবলৈ লোৱাৰ আগতে মেটেকাখিনি পৰিষ্কাৰ পানীৰে ধুই ল'ব লাগে। তেনেকৈ ধুই ল'লে মেটেকাখিনিত থকা ধূলি-মাকতি আদি আঁতৰাৰ লগতে সেইখিনি কোমল হৈ পৰে আৰু সহজে চেপেটা হয়। আগতে চেপেটা কৰি থোৱা মেটেকা বেছি দিনলৈ থৈ দিলে সেইবোৰ পুনৰ ফুলি উঠিব পাৰে।

চেপেটা কৰি লোৱাৰ পাছত চেপেটা হোৱা মেটেকাবোৰ প্ৰয়োজন অনুসৰি কেঁচীৰে সঠিক জোখত পোনকৈ কাটি লোৱা হয়। অৱশ্যে পানী মেটেকাৰ হস্তশিল্পৰ বাবে ঠাৰি চেপেটা কৰা এই যন্ত্ৰ একেবাৰেই অপৰিহাৰ্য বুলিব নোৱাৰিব। দেখা গৈছে যে ভালেমান দক্ষ শিল্পীয়ে কেঁচি বা কটাৰীৰ ভোটা ফালটোৰ সহায়ত নাইবা টেবুলৰ কাষত ঘাঁহিহে মেটেকাৰ ঠাৰিবোৰ চেপেটা কৰিবলৈ ভাল পায়।

চিলাই মেচিন :

চিলাই মেচিন : পানী মেটেকাৰে তৈয়াৰী কিছুমান সামগ্ৰী চিলাই কৰাৰ বাবে চিলাই মেচিন ব্যৱহাৰ কৰা হয়। বেগৰ ভিতৰৰ কাপোৰ লগোৱা, বেগত চেইন লগোৱা, বিভিন্ন ধৰণৰ মেটৰ কাষত কাপোৰ বা প্লাষ্টিকৰ পাইপিং লগোৱা আদি কাম চিলাই মেচিনত কৰা হয়।

চিলাই মেচিন নাথাকিলে বেজি-সূতাৰ সহায়ত হাতেৰেও তেনেবোৰ কাম কৰিব পৰা যায়।

পানী মেটেকা ৰং কৰা পদ্ধতি :

পানী মেটেকাত প্ৰাকৃতিক আৰু ৰাসায়নিক ৰং দুয়োবিধেই ব্যৱহাৰ কৰিব পাৰিব। পানী মেটেকা শিল্পত সম্প্ৰতি ৰাসায়নিক ৰঙৰ ব্যৱহাৰেই বেছিকৈ কৰা হয়। ইয়াৰ কাৰণে

অৱশ্যে নথকা নহয়। ৰাসায়নিক ৰংসমূহৰ উজ্জ্বলতা বেছি হোৱাৰ বাবে এই ৰং ব্যৱহাৰ কৰি উৎপাদন কৰা সামগ্ৰীসমূহৰ জনপ্ৰিয়তা স্থানীয় বজাৰত বেছি। আনহাতে, প্ৰাকৃতিক ৰং কৰাৰ প্ৰক্ৰিয়া কিছু জটিল

আৰু ইয়াৰ বাবে সময়ে বেছিকৈ লাগে। অৱশ্যে আন্তৰ্জাতিক বজাৰত প্ৰাকৃতিক ৰঙৰ সমাদৰহে অধিক। বজাৰৰ প্ৰতি লক্ষ্য ৰাখিহে শিল্পীসকলে ৰং আৰু ইয়াৰ প্ৰকাৰ নিৰ্বাচন কৰিব লাগে।

বিভিন্ন ধৰণৰ ৰং

পানী মেটেকাৰ শুকান ঠাৰিবোৰ ব্যৱহাৰ কৰাৰ পূৰ্বে ৰং কৰি লোৱা হয়। তদুপৰি, মেটেকাৰে তৈয়াৰ কৰা বেণী বা ৰচিবোৰো ৰং কৰি ল'ব পৰা যায়।

পানী মেটেকাত ৰাসায়নিক ৰং কৰা পদ্ধতি :

পানী মেটেকাত ৰাসায়নিক ৰং কৰাৰ বাবে প্ৰয়োজনীয় সামগ্ৰীসমূহ হল - ৰং, নিমখ, পানী, পানী উতলাবৰ বাবে প্ৰয়োজনীয় আকাৰৰ ষ্টেইনলেচ ষ্টিলৰ পাত্ৰ

পদ্ধতি : প্ৰথমে পাত্ৰটোত পানী, নিমখ আৰু প্ৰয়োজন মতে ৰং দি উতলাই ল'ব লাগে। তাৰ পাছত তাত মেটেকাখিনি দি দহৰ পৰা পোন্ধৰ মিনিট সময় উতলাব লাগে। মেটেকাখিনিত ভালকৈ ৰং লগাৰ পাছত সেইখিনি উলিয়াই পৰিষ্কাৰ পানীৰে ভালদৰে ধুব লাগে। ৰঙীন মেটেকাখিনি ভালদৰে শুকুৱাই লোৱাৰ পাছত সেইখিনি ব্যৱহাৰৰ উপযোগী হৈ পৰিব।

পানী মেটেকাত ৰং কৰাৰ পদ্ধতি

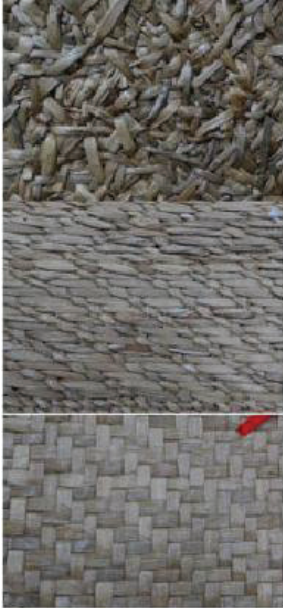
পানী মেটেকাত বং কৰাৰ সময়ত কেইবাটাও বিষয়ৰ প্ৰতি লক্ষ্য ৰাখিব লাগে। উদাহৰণ স্বৰূপে, পানী মেটেকাৰ পৰিমাণ আৰু ৰঙৰ মানদণ্ড কেনেকুৱা বা কোনটো বং নিৰ্বাচন কৰা হৈছে তাৰ ওপৰতে বং, পানী বা নিমখৰ পৰিমাণ নিৰ্ভৰ কৰে। নতুনকৈ শুকুৱাই লোৱা মেটেকাত পুৰণি মেটেকাতকৈ সোনকালে বং লাগে। আনহাতে, প্ৰয়োজনতকৈ বেছি সময় ৰঙৰ মিশ্ৰণত ডুবাই উতলাই থাকিলে মেটেকাখিনিৰ গুণাগুণ নষ্ট হয়।

পানী মেটেকাত ব্লিছ (bleach) কৰা পদ্ধতি :

পানী মেটেকাৰ পৰা সকলো ধৰণৰ দাগ আঁতৰাই চকচকীয়া কৰাৰ বাবে ব্লিছ কৰা হয়। ব্লিছ কৰিলে পানী মেটেকাৰ প্ৰাকৃতিক বং অক্ষুণ্ণ থাকে যদিও তাত থকা সকলো দাগ আঁতৰি যায় আৰু পানী মেটেকাখিনি দেখাত অতি সুন্দৰ হৈ পৰে।

পানী মেটেকাত ব্লিছ কৰাৰ বাবে প্ৰয়োজনীয় সামগ্ৰীসমূহ হ'ল - পানী, হাইড্ৰ'জেন পেৰ'ক্সাইড, পানী মেটেকা তিয়াই খোৱাৰ বাবে প্ৰয়োজনীয় আকাৰৰ পাত্ৰ

পদ্ধতি : ব্লিছ কৰাৰ বাবে পাঁচ লিটাৰ পানীত ১০০ মিলিলিটাৰ হাইড্ৰ'জেন পেৰ'ক্সাইড মিহলাই তাত মেটেকাখিনি ১০-১২ ঘণ্টামান ডুবাই থব লাগে। পাছত সেই মিশ্ৰণৰ পৰা উলিয়াই পৰিষ্কাৰ পানীৰে ভালদৰে ধুব লাগে। মেটেকাখিনি ভালদৰে শুকুৱাই লোৱাৰ পাছত সেইখিনি ব্যৱহাৰৰ উপযোগী হৈ পৰিব। ৰাসায়নিক ৰঙৰ দৰে এই মিশ্ৰণতো প্ৰয়োজনতকৈ অধিক সময় পানী মেটেকাখিনি ডুবাই থ'লে মেটেকাখিনিৰ গুণাগুণ নষ্ট হোৱাৰ সম্ভাৱনা থাকে।

বিভিন্ন প্ৰকাৰৰ গুঠনি :

আন সকলো হস্তশিল্পৰ দৰেই পানী মেটেকা শিল্পতো দক্ষতা আৰু অভিজ্ঞতা অনুপাতে প্ৰতিজন হস্তশিল্পীৰ হাতৰ কামৰ মান বেলেগ বেলেগ হ'ব পাৰে। কাৰোবাৰ হাতৰ কাম বেছি মিহি, কাৰোবাৰ আকৌ খহটা। ন-শিকাৰুসকলৰ ক্ষেত্ৰতো কথা একেটাই। প্ৰথমে হাতৰ কাম সিমান মিহি নহলেও পাছলৈ অনুশীলনৰ ফলত তেওঁলোকৰ হাতৰ কাম মিহি হয়।

পানী মেটেকা শিল্পৰ ন-শিকাৰুসকলক প্ৰথমে প্ৰাৰম্ভিক গুঠনি কেইবিধমান শিকোৱা হয়। প্ৰশিক্ষণৰ সময়ত সৰ্বপ্ৰথমে তেওঁলোকক পানীমেটেকাৰ গোটা ঠাৰিবোৰ চেপেটা কৰি তাৰ সহায়ত মেট বনাবলৈ শিকোৱা হয়। একে সময়তে তেওঁলোকক মেটেকাৰ ঠাৰিবোৰ ফালি লৈ মেট বনোৱা পদ্ধতিৰ প্ৰশিক্ষণ দিয়া হয়। মেটবোৰ পোনকৈ গুঠি উলিয়াবৰ বাবে প্ৰশিক্ষাৰ্থীসকলক স্কেল বা পিন ব্যৱহাৰ কৰিবলৈ শিকোৱা হয়।

পৰৱৰ্তী পৰ্যায়ত তেওঁলোকক পানী মেটেকাৰ বিভিন্ন ধৰণৰ বেণী আৰু ৰচী বনাবলৈ শিকোৱা হয়। এনে বেণীবোৰ দুডাল, তিনিডাল আনকি চাৰিডাল মেটেকা ব্যৱহাৰ কৰিও গোঠা হয়। বেণী বনাবৰ বাবে কোনো কোনো ক্ষেত্ৰত গোটা আৰু কোনো কোনো ক্ষেত্ৰত ফালি লোৱা মেটেকা ব্যৱহাৰ কৰা হয়। আনহাতে, ৰচী বনাবৰ বাবে মেটেকাৰ ঠাৰিবোৰ বেজীৰ সহায়ত প্ৰয়োজনীয় আকাৰত সৰু সৰুকৈ ফালি লোৱা হয়। পাছত এই ৰচী আৰু বেণীবোৰৰ সহায়ত বিভিন্ন সামগ্ৰী বনোৱা পদ্ধতি শিকোৱা হয়। সাধাৰণতে মিহি কামৰ বাবে ৰচী ব্যৱহৃত হয়।

◆ নিৰ্দিষ্ট আকাৰ আৰু আকৃতিৰ থাৰ্ম'ক'লৰ সাঁচটোৰ ওপৰত ডাঠ কাগজ (chart paper) লগাই লোৱা হয়। ডাঠ কাগজ লগোৱা সাঁচটো টান কৰিবলৈ আৰু বেছদিনলৈ ব্যৱহাৰৰ উপযোগী কৰি ৰাখিবৰ বাবে চাৰিওফালে টেপ (brown tape) লগাই লোৱাৰ পাছত সেইটো ব্যৱহাৰ কৰিব পাৰি।

পাৰ্ল হেড পিন আৰু তাৰ ব্যৱহাৰ

থাৰ্মক'লৰ সাঁচ ব্যৱহাৰ কৰাৰ সময়ত মূৰত মণি লগোৱা আলপিন (Pearl head pins) ব্যৱহাৰ কৰিব লাগে। এনে কৰিলে মেটেকাৰ ঠাৰিবোৰ লৰচৰ হ'ব নোৱাৰে আৰু কামটো নিখুঁত হয়। বিশেষকৈ ন-শিকাৰসকলে এনে আলপিন ব্যৱহাৰ কৰাটো অতি প্ৰয়োজনীয়।

পানী মেটেকাৰ পৰা তৈয়াৰী সামগ্ৰীৰ প্ৰকাৰ :

পানীমেটেকাৰ পৰা তৈয়াৰী সামগ্ৰীসমূহক সাধাৰণতে ফ্ৰেমযুক্ত আৰু ফ্ৰেমবিহীন - এই দুই ভাগত ভগাব পাৰি।

ফ্ৰেমযুক্ত সামগ্ৰী : সাধাৰণতে বাঁহ, বেত নাইবা লোৰে ফ্ৰেমবোৰ তৈয়াৰ কৰা হয়। অৱশ্যে কোনো কোনো ক্ষেত্ৰত ষ্টিল বা এলুমিনিয়ামৰ সহায়তো ফ্ৰেম তৈয়াৰ কৰা হয়। নগ্না অনুযায়ী নিৰ্দিষ্ট জোখত ফ্ৰেমবোৰ তৈয়াৰ কৰি লোৱাৰ পাছত বিভিন্ন বাস্কেট, লেম্পশ্বেড, ডাষ্টবিন বা লঞ্জীবিন, চকী, মেজ আদি সাজিবৰ বাবে এই ফ্ৰেমবোৰ ব্যৱহাৰ কৰা হয়। এনে ফ্ৰেমত মেটেকাৰ বেণী, মেটেকাৰ মিহি ৰচী বা মেটেকাৰ শুকান ঠাৰি ব্যৱহাৰ কৰা হয়।

ফ্ৰেমবিহীন সামগ্ৰী : ফ্ৰেমবিহীন সামগ্ৰী বুলিলে সাধাৰণতে তিনি প্ৰকাৰৰ সামগ্ৰীৰ কথা মনলৈ আহে। সেইবোৰ হ'ল-

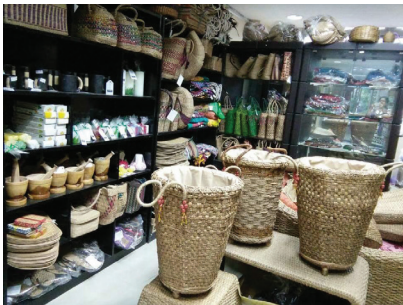
- ◆ বেণী বা ৰচীৰে তৈয়াৰী সামগ্ৰী
- ◆ মেটেকাৰ শুকান ঠাৰিৰে হাতেৰে তৈয়াৰ কৰা সামগ্ৰী
- ◆ শালৰ সহায়ত তৈয়াৰ কৰা সামগ্ৰী

বিভিন্ন ধৰণৰ বেগ, পাৰ্চ, টুপী, চেণ্ডেল আদি তৈয়াৰ কৰাত বেণী বা ৰচী ব্যৱহৃত হয়। আনহাতে মেট, ফোল্ডাৰ বিভিন্ন ধৰণৰ বেগ আদি ফ্ৰেম অবিহনেই তৈয়াৰ কৰি উলিওৱা হয়। তদুপৰি এক বিশেষ ধৰণৰ শালতো মেটেকাৰ মেট তৈয়াৰ কৰা হয় আৰু সেই মেটবোৰ ব্যৱহাৰ কৰি নানা প্ৰকাৰৰ সামগ্ৰী তৈয়াৰ কৰিব পাৰি।

প্ৰশিক্ষণ আৰু উৎপাদিত সামগ্ৰী বিক্ৰীৰ ব্যৱস্থা

আন সকলো হস্তশিল্পৰ দৰে পানী মেটেকা শিল্পৰ ক্ষেত্ৰতো প্ৰশিক্ষণৰ গুৰুত্ব অসীম। উপযুক্ত প্ৰশিক্ষণৰ জৰিয়তে হস্তশিল্পীসকলৰ দক্ষতা বৃদ্ধি পোৱাৰ লগতে উৎপাদিত

সামগ্ৰীসমূহৰ মানদণ্ডও উন্নত হয় আৰু বজাৰত তেনে সামগ্ৰীৰ গুৰুত্ব বৃদ্ধি পায়। বজাৰত উৎপাদিত সামগ্ৰীৰ প্ৰতি ইতিবাচক সঁহাৰি পাবলৈ ধৰাৰ লগে হস্তশিল্পীসকলে সেই শিল্পক জীৱিকা অৰ্জনৰ উপায় হিচাপে গ্ৰহণ কৰিবলৈ আগ্ৰহী হৈ পৰে। নিজে উৎপাদন কৰা সামগ্ৰী বিক্ৰী কৰাৰ ক্ষেত্ৰত নিজেই আগভাগ লোৱা শিল্পীসকল এই শিল্পৰ ক্ষেত্ৰত সফল হোৱা দেখা গৈছে। গাওঁ অঞ্চলৰ শিল্পীসকলে সৰু বেগ, কইন পাৰ্চ আদি সামগ্ৰী নিজৰ ঠাইতে বিক্ৰী কৰে। বিহু বা পূজাৰ সময়ত উপহাৰ হিচাবে উৎপাদিত সামগ্ৰীবোৰ বিক্ৰী কৰিবলৈ শিল্পীসকলে চেষ্টা কৰিব পাৰে। উপহাৰ সামগ্ৰী বিক্ৰী কৰা দোকান কিছুমানৰ জৰিয়তেও তেওঁলোকে নিজৰ উৎপাদিত সামগ্ৰী বিক্ৰী কৰে। তদুপৰি, নেডফি, এন ই এইচ এইচ ডি চি, আৰ্টফেড, ট্ৰাইফেড আদিৰ দৰে অনুষ্ঠানেও উৎপাদিত সামগ্ৰী বিক্ৰী কৰাৰ ক্ষেত্ৰত শিল্পীসকলক সহায় কৰে। এই ক্ষেত্ৰত শিল্পীসকলে সৰু সৰু গোট গঠন কৰি কাম কৰিলে সুবিধা হয় কিয়নো বিভিন্ন প্ৰদৰ্শনী আদিত উৎপাদিত সামগ্ৰী বিক্ৰী কৰিবলৈ একোটা গোটৰ একোজনকৈ শিল্পী গলে খৰচ আৰু সময় দুইটাই ৰাহি হয়। উৎপাদিত সামগ্ৰী বিক্ৰীৰ পৰা হোৱা লাভালাভ যিহেতু শিল্পীজনে নিজে অৰ্জন কৰে সেয়ে বিক্ৰীৰ ক্ষেত্ৰত আগভাগ লোৱাটোও নিজৰেই দায়িত্ব বুলি তেওঁ গণ্য কৰা উচিত।

দ্বিতীয় ভাগ

দক্ষতা বিকাশৰ বাবে আয়োজিত প্ৰশিক্ষণ কাৰ্যসূচী :

প্ৰশিক্ষাৰ্থীৰ সংখ্যা - ২৫ গৰাকী

প্ৰশিক্ষণৰ সময় - ১০ দিন

প্ৰশিক্ষক - দুগৰাকী দক্ষ প্ৰশিক্ষক (Master Trainer)

পানী মেটেকা শিল্পৰ ন-শিকাৰুসকলৰ দক্ষতা বিকাশৰ বাবে আয়োজিত প্ৰশিক্ষণ কাৰ্যসূচীত সাধাৰণতে পানী মেটেকা শিল্পৰ বিষয়ে প্ৰাথমিক জ্ঞান দিবলৈ চেষ্টা কৰা হয়। প্ৰশিক্ষণৰ কালছোৱাত মেটেকাৰ বিভিন্ন প্ৰকাৰৰ গুঠনি আৰু তাৰে তৈয়াৰ কৰিব পৰা সামগ্ৰীসমূহৰ সৈতে প্ৰশিক্ষাৰ্থীসকলক পৰিচয় কৰি দিয়া হয়। এই প্ৰাৰম্ভিক প্ৰশিক্ষণতে বজাৰত বেছি চাহিদা থকা সামগ্ৰীসমূহ বনাবলৈ প্ৰশিক্ষণ দিয়া হয়।

এই উদ্দেশ্যে তলত দিয়া ধৰণে প্ৰশিক্ষণৰ দৈনিক কাৰ্যসূচী প্ৰস্তুত কৰা হৈছে:

প্ৰথম দিন : উন্মোচনী অনুষ্ঠান আৰু পানী মেটেকা শিল্প সম্পৰ্কে সজাগতা সৃষ্টি।

পানী মেটেকা সংগ্ৰহ আৰু শুকুওৱা পদ্ধতি সম্পৰ্কে প্ৰশিক্ষণ দিয়াৰ লগতে প্ৰশিক্ষাৰ্থীসকলৰ মাজত প্ৰয়োজনীয় সঁজুলি (Kit) বিতৰণ কৰা হ'ব। পানী মেটেকাৰ ব্যৱহাৰ সম্পৰ্কে অৱগত কৰাৰ বাবে প্ৰশিক্ষাৰ্থীসকলক মেট বোৱাৰ প্ৰশিক্ষণ দিয়া হ'ব।

উন্মোচনী অনুষ্ঠানতে প্ৰশিক্ষণৰ কালছোৱাত সামৰি ল'বলগীয়া বিষয়সমূহ সম্পৰ্কে প্ৰশিক্ষাৰ্থীসকলক অৱগত কৰা হ'ব। একে দিনাই প্ৰশিক্ষাৰ্থীসকলৰ মাজত সজাগতা সৃষ্টিৰ উদ্দেশ্যে পানী মেটেকা শিল্প সম্পৰ্কে বিশদভাৱে বৰ্ণনা কৰাৰ লগতে পানী মেটেকাৰে উৎপাদিত বিভিন্ন সামগ্ৰী দেখুওৱা হ'ব।

দ্বিতীয় দিন : কইন পাৰ্চ, মেটেকাৰ বেণী আৰু ৰচী বনোৱা।

দ্বিতীয় দিনা প্ৰশিক্ষাৰ্থীসকলক কইন পাৰ্চৰ লগতে পানী মেটেকাৰ বেণী আৰু ৰচী গোঠাৰ কাম শিকোৱা হ'ব। কইন পাৰ্চ বনোৱা কামটো তৃতীয় দিনাৰ ৰাতিপুৱাৰ ভাগলৈ চলিব।

তৃতীয় দিন : থাৰ্ম'কলৰ সাঁচ বনোৱা আৰু পানী মেটেকাত ৰং কৰা।

প্ৰশিক্ষকসকলে প্ৰশিক্ষাৰ্থীসকলক সঠিক জোখত থাৰ্ম'কলৰ সাঁচ বনাবলৈ শিকাব। জোখ-মাপ কৰা ফিটা, স্কেল আদিৰ ব্যৱহাৰো শিকোৱা হ'ব। একেদিনাই প্ৰশিক্ষাৰ্থীসকলক পানী মেটেকাত ৰং কৰাৰ পদ্ধতি শিকোৱা হ'ব। প্ৰয়োজন অনুসৰি প্ৰশিক্ষাৰ্থীসকলক বিভিন্ন গোটত বিভক্ত কৰি লোৱা হ'ব।

চতুৰ্থৰ পৰা অষ্টম দিন : পানী মেটেকাৰ বিভিন্ন সামগ্ৰী বনোৱাৰ প্ৰশিক্ষণ।

প্ৰশিক্ষণৰ চতুৰ্থ দিনা প্ৰশিক্ষকে প্ৰশিক্ষাৰ্থীজনৰ সামৰ্থ্য অনুযায়ী যিকোনো এবিধ

সামগ্ৰী বনাবলৈ দিব। এই কেইদিন প্ৰশিক্ষাৰ্থীসকলে বিভিন্ন ধৰণৰ বেগ, বাস্কেট আৰু আন সামগ্ৰী বনাব। এনে সামগ্ৰী বনাওতে প্ৰতিজন প্ৰশিক্ষাৰ্থীক প্ৰশিক্ষকসকলে নিৰীক্ষণ কৰি থকাৰ লগতে তেওঁলোকৰ হাতৰ কাম মিহি হোৱা-নোহোৱাৰ প্ৰতিও লক্ষ্য ৰাখিব।

নৱম দিন : পানী মেটেকাৰ পৰা বনোৱা সামগ্ৰীত শেষ বাৰলৈ হাত বুলোৱা (Product finishing)

প্ৰশিক্ষণৰ নৱম দিনা বেগত লাইনিং, হেণ্ডেল, চেইন, মণি আদি লগোৱা, বেগকে ধৰি উৎপাদিত বিভিন্ন সামগ্ৰীত বাৰ্ণিচ কৰা আদি কামবোৰ শিকোৱা হ'ব। চিলাই মেচিন নোহোৱাকৈয়ে কিদৰে বেজী-সূতাৰ সহায়ত হাতেৰে লাইনিং আৰু চেইন লগোৱা হয় সেয়া শিকোৱা হ'ব। লাইনিঙৰ কাপোৰখন নতুন, কিছু ডাঠ আৰু সঠিক জোখৰ হোৱাৰ প্ৰয়োজনীয়তা সম্পৰ্কেও প্ৰশিক্ষাৰ্থীসকলক অৱগত কৰোৱা হ'ব। চেইন, বিভিন্ন ধৰণৰ মণি আদি উন্নত মানৰ হ'লে কিদৰে উৎপাদিত সামগ্ৰী বিধৰ মানো উন্নত হয় সেই কথা তেওঁলোকক বুজাবলৈ চেষ্টা কৰা হ'ব। সেমেকা জলবায়ুৰ ফলত পানী মেটেকাৰ সামগ্ৰীত কিদৰে ভেঁকুৰ লগাৰ সম্ভাৱনা থাকে আৰু ভেঁকুৰ নলগাকৈ ৰাখিবৰ বাবে বাৰ্ণিচ কৰাৰ প্ৰয়োজনীয়তা কি সেই সম্পৰ্কে প্ৰশিক্ষাৰ্থীসকলক অৱগত কৰা হ'ব আৰু বাৰ্ণিচ কিদৰে কৰা হয় সেয়াও হাতে-কামে দেখুওৱা হ'ব।

দশম দিন : দশম আৰু অন্তিম দিনাখন প্ৰশিক্ষাৰ্থীসকলক আৰু কিছুমান ডিজাইন শিকোৱা হ'ব আৰু প্ৰতিজন প্ৰশিক্ষাৰ্থীৰ দক্ষতাৰ ওপৰত ভিত্তি কৰি একোবিধ সামগ্ৰী বনাবলৈ দিয়া হ'ব।

সেই দিনাই প্ৰশিক্ষক আৰু প্ৰশিক্ষাৰ্থীসকলৰ মাজত মত বিনিময় কাৰ্যসূচীৰ আয়োজন কৰা হ'ব আৰু প্ৰকল্প নিৰীক্ষণৰ বাবে এটা দল গঠন কৰা হ'ব। পৰৱৰ্তী সময়ত প্ৰশিক্ষাৰ্থীসকল কিদৰে আগবাঢ়িব সেই সম্পৰ্কে দিহা-পৰামৰ্শ প্ৰদান কৰা হ'ব। দহ দিনৰ ভিতৰত অন্তত : আঠ দিন প্ৰশিক্ষণ লোৱা প্ৰশিক্ষাৰ্থীসকলক দশম দিনৰ পাছবেলা অনুষ্ঠিত সামৰণি অনুষ্ঠানত প্ৰমাণ পত্ৰ প্ৰদান কৰা হ'ব।

প্ৰশিক্ষণ সমাপ্ত হোৱাৰ পাছত এজন প্ৰশিক্ষকে প্ৰশিক্ষাৰ্থীসকলক কাম-কাজ নিৰীক্ষণ

কৰিব আৰু প্ৰয়োজন সাপেক্ষে প্ৰশিক্ষাৰ্থীসকলে নিজৰ বিভিন্ন সমস্যা বা জানিব লগা বিষয় সম্পৰ্কে তেওঁৰ সৈতে আলোচনা কৰিব। প্ৰশিক্ষক আৰু প্ৰশিক্ষাৰ্থীসকলৰ সিদ্ধান্ত মৰ্মে এনে আলোচনা প্ৰতিজন প্ৰশিক্ষাৰ্থীৰ সৈতে বেলেগে বেলেগে বা গোট হিচাপেও আলোচনা কৰিব পৰা যাব। সামৰণি অনুষ্ঠান তথা প্ৰমাণপত্ৰ বিতৰণ গোটবোৰৰ সুবিধা অনুযায়ী সামূহিকভাৱে অনুষ্ঠিত কৰা হ'ব।

উন্নত প্ৰশিক্ষণ (Advance Training) :

প্ৰথম পৰ্যায়ত দক্ষতা বিকাশ প্ৰশিক্ষণত অংশগ্ৰহণ কৰা ছগৰাকী প্ৰশিক্ষাৰ্থীৰ মাজৰ পৰা যাঠি গৰাকীক নিৰ্বাচন কৰি দুগৰাকী জ্যেষ্ঠ প্ৰশিক্ষকৰ তত্ত্বাবধানত উন্নত প্ৰশিক্ষণ দিয়া হ'ব। ক্ষেত্ৰীত থকা নেডফিৰ আৰু এণ্ড ডি চেণ্টাৰৰ সমূহীয়া সুবিধা কেন্দ্ৰত (Common facility Centre) বাৰ দিনীয়া এই প্ৰশিক্ষণৰ সময়ত প্ৰশিক্ষাৰ্থীসকলক অধিক উন্নত সা-সঁজুলিৰে প্ৰশিক্ষণ দিয়াৰ ব্যৱস্থা কৰা হ'ব। একোটা প্ৰশিক্ষণত ত্ৰিশ গৰাকীকৈ প্ৰশিক্ষাৰ্থী সামৰি ল'ব লগীয়া এই উন্নত প্ৰশিক্ষণত মেটেকাৰ বিভিন্ন ডিজাইনৰ বেণী আৰু বচী বনোৱা, শালত মেট বোৱা আৰু সেই মেটেৰে সামগ্ৰী প্ৰস্তুত কৰা, আৰু ন-ন ডিজাইনৰ বিভিন্ন সামগ্ৰী বনোৱা, হস্তশিল্পত বিভিন্ন ধৰণে কৰা মেটেকাৰ ব্যৱহাৰ আদি সম্পৰ্কে প্ৰশিক্ষণ দিয়া হ'ব। প্ৰশিক্ষণৰ কালছোৱাত প্ৰশিক্ষাৰ্থীসকলক নেডফিৰ ক্ষেত্ৰীত থকা প্ৰশিক্ষণ কেন্দ্ৰতে থকা-খোৱাৰ ব্যৱস্থা কৰি দিয়া হ'ব। উন্নত প্ৰশিক্ষণৰ অন্তত প্ৰশিক্ষাৰ্থীসকলে নিজ নিজ অঞ্চলত উৎপাদিত সামগ্ৰীৰ মানদণ্ড পৰীক্ষা কৰিব পাৰিব।

উন্নত প্ৰশিক্ষণৰ কাৰ্যসূচী তলত দিয়া ধৰণৰ :

প্ৰশিক্ষাৰ্থীৰ সংখ্যা - ৩০ গৰাকী

প্ৰশিক্ষণৰ সময়- ১২ দিন

প্ৰশিক্ষক - দুগৰাকী দক্ষ প্ৰশিক্ষক (Master Trainer) আৰু ৩-৪ জন সহকাৰী প্ৰশিক্ষক

প্ৰথম দিনাৰ অনুষ্ঠানতে প্ৰশিক্ষাৰ্থীসকলক ক্ষেত্ৰীত থকা সমূহীয়া সুবিধা কেন্দ্ৰ (Common Facility Centre) ত থকা সা-সুবিধাসমূহৰ বিষয়ে অৱগত কৰা হ'ব। প্ৰশিক্ষকসকলে প্ৰশিক্ষাৰ্থীসকলক পূৰ্বৰ প্ৰশিক্ষণৰ কালত বনাবলৈ দিয়া সামগ্ৰীৰ মানদণ্ডৰ ওপৰত ভিত্তি কৰি তেওঁলোকক নতুন আৰু পূৰ্বতকৈ কিছু পৰিমাণে জটিল কাম কৰিবলৈ দিব। প্ৰশিক্ষাৰ্থীজনৰ সামৰ্থ্যৰ বিষয়ে বিবেচনা কৰি প্ৰশিক্ষকে তেওঁক বিভিন্ন প্ৰকাৰৰ টুপীৰ বাবে থাৰ্ম'কলৰ সাঁচ বনোৱাৰ কৌশল সম্পৰ্কে শিকাব।

দ্বিতীয় দিন : বিভিন্ন প্ৰকাৰৰ টুপীৰ বাবে থাৰ্ম'কলৰ সাঁচ বনাই সেই সাঁচৰ সহায়ত টুপী বনোৱা / গোঠাৰ পদ্ধতি সম্পৰ্কে প্ৰশিক্ষণ :

বজাৰত টুপীৰ চাহিদাৰ প্ৰতি লক্ষ্য ৰাখি প্ৰশিক্ষাৰ্থীসকলক বিভিন্ন প্ৰকাৰৰ টুপী বনোৱাৰ প্ৰশিক্ষণ দিয়া হ'ব।

তৃতীয় দিন : বং কৰা আৰু বং মিলোৱা (Colour Combination) :

উন্নত প্ৰশিক্ষণৰ তৃতীয় দিনা প্ৰশিক্ষাৰ্থীসকলক বং কৰাৰ পদ্ধতি সম্পৰ্কে প্ৰশিক্ষণ দিয়া হ'ব আৰু কোনটো ৰঙৰ লগত কোনটো বং মিলালে উৎপাদিত সামগ্ৰী এবিধ দেখিবলৈ অধিক আকৰ্ষণীয় হ'ব তাক শিকোৱা হ'ব।

চতুৰ্থৰ পৰা নৱম দিন : বাস্কেট, মহিলাৰ বেগৰ লগতে লণ্ড্ৰী বাস্কেট (laundry basket), পেলনীয়া কাগজৰ বাস্কেট (waste paper basket) আদি ফ্ৰেমৰ সহায়ত সজা সামগ্ৰী আৰু শালত মেট বোৱাৰ প্ৰশিক্ষণ দিয়া হ'ব।

প্ৰশিক্ষাৰ্থীসকলৰ দক্ষতাৰ ভিত্তিত প্ৰশিক্ষকে তেওঁলোকৰ প্ৰতিজনকে বিভিন্ন ধৰণৰ বাস্কেট, মহিলাৰ বেগ আদিকে ধৰি অন্তত : চাৰিবিধকৈ সামগ্ৰী বনাবলৈ দিব। প্ৰতিগৰাকী প্ৰশিক্ষাৰ্থীকে শালত মেট বোৱাৰ কৌশল শিকোৱা হ'ব আৰু সেই মেটৰ সহায়ত বনাব পৰা বিভিন্ন সামগ্ৰী সম্পৰ্কে প্ৰশিক্ষণ দিয়া হ'ব।

ফ্ৰেমৰ সহায়ত বিভিন্ন ধৰণৰ সামগ্ৰী প্ৰস্তুত কৰিবলৈ আগ্ৰহী প্ৰশিক্ষাৰ্থীসকলক বাঁহ-বেতৰ ফ্ৰেমৰ সহায়ত বিভিন্ন সামগ্ৰী প্ৰস্তুত কৰাৰ প্ৰশিক্ষণ দিয়া হ'ব।

দশম দিন : হেণ্ডেল, লাইনিং আদি লগোৱাৰ প্ৰশিক্ষণ :

দশম দিনাৰ পৰা প্ৰশিক্ষাৰ্থীসকলক হেণ্ডেল, লাইনিং আদি লগোৱাৰ প্ৰশিক্ষণ দিয়াৰ লগতে বিভিন্ন প্ৰকাৰৰ হেণ্ডেল বনোৱাৰ প্ৰশিক্ষণ দিয়া হ'ব।

একাদশ দিন : কামৰ সামৰণি আৰু বাৰ্ণিচ কৰা পদ্ধতি :

প্ৰশিক্ষণৰ একাদশ দিনা প্ৰশিক্ষাৰ্থীসকলে তেওঁলোকে কৰি থকা কাম শেষ কৰিব আৰু তাৰ পাছত তেওঁলোকক বাৰ্ণিচ কৰাৰ কৌশল শিকোৱা হ'ব।

দ্বাদশ দিন : উৎপাদিত সামগ্ৰীত শেষ বাৰলৈ হাত বুলোৱা (Product finishing), সামৰণি অনুষ্ঠান আৰু প্ৰমাণপত্ৰ বিতৰণ :

দ্বাদশ দিনা অনুষ্ঠানত প্ৰশিক্ষাৰ্থী আৰু প্ৰশিক্ষাৰ্থীসকলৰ মত বিনিময় কাৰ্যসূচীৰ আয়োজন কৰা হ'ব আৰু ভৱিষ্যত কাৰ্যপ্ৰণালী স্থিৰ কৰা হ'ব। সেই অনুষ্ঠানতে প্ৰশিক্ষাৰ্থীসকলৰ দক্ষতাৰ ওপৰত ভিত্তি কৰি পানী মেটেকাৰ সামগ্ৰী বনোৱাৰ অভাৱ দিয়া হ'ব। অনুষ্ঠানৰ অন্তত সফল প্ৰশিক্ষাৰ্থীসকলক প্ৰমাণপত্ৰ প্ৰদান কৰা হ'ব।

নিৰ্দিষ্ট সামগ্ৰীৰ বিশেষ প্ৰশিক্ষণ :

নিৰ্দিষ্ট সামগ্ৰীৰ বিশেষ প্ৰশিক্ষণ কাৰ্যসূচী তলত দিয়া ধৰণৰ :

প্ৰশিক্ষাৰ্থীৰ সংখ্যা - ২৫ গৰাকী

প্ৰশিক্ষণৰ সময়- ৬ দিন

প্ৰশিক্ষক - দুগৰাকী দক্ষ প্ৰশিক্ষক (Master Trainer)

নির্দিষ্ট সামগ্ৰীৰ বিশেষ প্ৰশিক্ষণ কাৰ্যসূচীত হস্তশিল্পী এজনক পানী মেটেকাৰ নিৰ্দিষ্ট কিছুমান সামগ্ৰী প্ৰস্তুত কৰাৰ প্ৰশিক্ষণ দিয়া হয়। ছয়দিনীয়া এই বিশেষ প্ৰশিক্ষণৰ কালত চাহিদাৰ ওপৰত ভিত্তি কৰি কেইপদমান সামগ্ৰী বাচনি কৰিব আৰু প্ৰশিক্ষাৰ্থীসকলক সেই সামগ্ৰীসমূহ বনোৱাৰ প্ৰশিক্ষণ দিব। এই প্ৰশিক্ষণত উৎপাদিত সামগ্ৰীসমূহ নিখুঁত আৰু উন্নত মানসম্পন্ন হোৱাৰ ক্ষেত্ৰত বিশেষ গুৰুত্ব আৰোপ কৰা হ'ব। এই প্ৰশিক্ষণ মাত্ৰ ছয়দিনীয়া হোৱা হেতুকে ইয়াত উদ্বোধনী আৰু সামৰণি অনুষ্ঠানৰ দিন বিশেষভাবে ধাৰ্য কৰা নাথাকে।

